

rukopisi se ne vraćaju (IX)

arkadije arkanov

ARKADIJ ARAKANOV (1933), ruski sovjetski prozni i dramski pisac, doskora poznati-ji čitaocima samizdatske književnosti nego onima koji čitaju časopise i knjige objavljene u SSSR. Povremeno se javljao sa humoreskama na poslednjoj stranici moskovske Literaturneje gazete. Sa dve ploče je zastupljen u samizdatskom i tamizdaskom almanahu *Metropol*. Roman *»Rukopisi se ne vraćaju«*, Arkanovljevo prvo javljanje sa većim proznim tekstom, objavljen je u časopisu *Junosć*, sveska za decembar 1986. godine. Naslov romana, pogotovu uz piščevu žanrovsku odrednicu »nenaučna fantastika«, upućuje na Bulgakovljevo *»Rukopisi ne gore«*.

Čudno. N.R. nije osetio ništa od onog što je govorio onaj pomahnitil-Indej. Kroz misli su mu prošle sve žene koje su zaslužile pažnju, ali ni jedna ga nije uzбудila više nego obično. . . Ariadna Viktorovna koja na plaži grudima deformiše lice Demisa Rusosa na majci. Dugonoga mulatkinja sa ostrva Fidži, koja ga je razigrala do srčanog napada, do gutbitka svesti, do povrede nosa o njeno čvrsto bedro. I gotovo. Sve do uzrečice kapetana putničkog linijskog broda: »Čaj za zakusku — mulatkinja za gledanje«. I to je sve. . .

Čak ni drugarica Ančutikova sa svõjim izazovnim pesmama i jelen-skim kožama. Nula. Prazan zvon. . .

Odjednom zvonjava telefona, i Peljemuha Sergejevna je ravnodušno izgovorila: »Spajam«.

N.R. je ponovo obuio cipele i pretvorio se u iščekivanje. . .

XIII

Bestijev se u redakciji pojavljuje kao i uvek, neočekivano. Niko nikad ne mpže reći da se on pojavio. Nije ga bilo, nije ga bilo — a najednom je tu. Popravlja kosu, ogleda se. »lep! Đavolski lep!« Miluje ručicu Olge Vladimirovne.

— Pa šta se dešava tamo?

— Gde?

— Tamo — ogleda se. — S rukopisom? — kradomice njuši sopstvene pazuha.

— Mislim da nameravaju da ga objave.

— Da? — popravlja kosu, bučno se isteže. — A tebi se sviđa? — Pušta dim u lice Olge Vladimirovne.

— Sviđa mi se, — Olga Vladimirovna rukom rasteruje dim. . .

Bestijev odlazi od Olge Vladimirovne.

— A šta se sviđa? Reci, šta se sviđa? — Pita Bestijev Zverceva koji još uvek rediguje Sartra.

— Ne znam. Ja redigujem Sartra.

— Sartra? — Bestijeduva dim u lice Zvercevu. — A ko je to? — Ogleda se. — Nešto nisam čuo za njega. Oldriča znam. . . Kako kažeš? Sartra? — gricka orahe. — Ko je on? Filozof? . . . — u beležnicu upisuje Sartra. — A kakvi su to stihovi ako su nerimovani? — To Bestijev puca u Zverceva.

— Beli. Heksametar.

— Šta kažeš? Heksametar? — U beležnicu zapisuje »heksametar«.

— A zašto? Reci, zašto?

— Ne znam. Ritmika. . . Plastičnost.

— Niko ne zna! — Bestijev bocka Sverhščenskog. — O Robovima? A ko su robovi? — Bestijev se ogleda. Seda naspram Damenlibna. — U čemu je smisao?

— S Kačuhom si se pomirio? Ona je dobra devojka daj petak da taštu prevezem u daču. . .

— Vi ste pametan čovek. — Bestijev časti Indeja Gordejeviča fabričkim cigaretama. — Šta ste u njemu našli?

— Među nama, i ja sam protiv. Ali ovo je strogo među nama.

— Razgovarao sam sa svima. — Bestijev ulazi kod Aleka Nikitiča.

— Nikome se ne sviđa. — Bestijev uspeva da se pogleda u ogledalu. — Svišč pljuje, Zvercev se mršti. — Aleko Nikitič njuši vazduh, Bestijev njuška svoja pazuha. — Sverhščenski ne razume, Indej Gordejevič je protiv. — Bestijev gricka orahe. — Jedino se Olji sviđa, ali ona je poznata budala! . . .

— Slušajte, Bestijev, delo je sporno, ali je nesumnjivo dobro. . .

— Imaćete neprijatnosti! Setite se! — Bestijev jede jabuku. — Umesto da objavljujete svoje. . .

U Bestijevoj je vrlo razvijen osećaj opasnosti. Plaši se objavljivanja tog prokletog sastava. Oseća da će se dići buka. Ispivaće novo ime. Oglašice se kritičari. A njega će zaboraviti. . . »To ćemo još videti. . .«

Anonimno pismo koje je primio N.R.

»Poštovani i dragi druže N.R.!

Prisiljen sam da vas odvojim od važnih i korisnih poslova, kojima se sada bavite ne žaleći ni snagu ni vreme. Dogadaji koji su se dogadali poslednjih nedelja prisilili su me da se obratim direktno Vama zato što znam Vaš pošten i nepomirljiv pristup pojavama koje izopačavaju i nagđu našu stvarnost. U situaciji napete ideološke borbe, kada nas kleveču na Zapadu i pokušavaju da nas opanjkaju na Istoku, nedopustivo je da se pojave dela koja liju vodu na te vodene. Radi se o pripremanju objavljivanja u časopisu »Polje—poljiško«, časopisu koji je stekao popularnost i slavu u nas i kod progresivnih čitalaca u inostranstvu čistim i svežim dahom mnogih mladih pisaca (Bestijev i dr.), objavljivanju dela,

blago govoreći, koje izaziva nedoumicu u poštenom čitaocu, među koje, s punim pravom, svrstavam sebe. Autor dela je nepoznat. Samo delo, oprostite, napisano je na izmišljenju temu. Vreme radnje je izmišljeno. Problemi — nepostojeći. Likovi sumnjivi, bljutavi i otrcani. Očigledan pokušaj skrnavljenja ruskog jezika i izazivanje siledžijskih asocijacija. »Delo« je puno skarednosti i frivolnosti. Glavni junak — državnik uzurpator, dželat, koji kažnjava i davi u krvi sopstvene podanike zbog čitanja nerazumljivih i uz to još i nerimovanih stihova. Saglasićete se da sve osto miriše na nadrealizam u njegovom najmračnijem ispoljavanju. A rukovodstvo časopisa je, uprkos zdravom smislu, uzelo u zaštitu taj uvredljivi grafomanski sasav. Šta navodi glavnog urednika da g u r a (izvinite zbog ružne reči) gore spomenuto delo? Mito? Koristoljublje? Ne isključujem! Zavisnost od raspojanih klevetnika tipa A. Gajskog, ogrezlog u razvratu i špekulacijama, koji je kćer glavnog urednika obasipao ćilibarskim ogrlicama? Ne isključujem! Ko brani sramne stranice? Rukovodilac odeljenja proze Zvercev, u čijoj glavi sedi neki Sartr? Ne isključujem! A kakvi stihovi oduševljavaju građanina Svišča iz Pegazovnog odeljenja? »Rob svoj život živi ropski, u čežnji za slobodom. Slavi juče, proklinje danas, uzda se u sutra. . .« I on, nepismeni pesnik i nekompetentni urednik, prikriva svoju klimavu poziciju nazivajući tu škrabotinu »heksametar«? ne isključujem! A šta je u tim stihovima? Hajde, recite, šta? Pročitavši tu bljezgariju redakcijska daktilografkinja — žena bez principa i morala, neskrivo sumnjivog ponašanja — zagrcava se od ushićenja! Njima potpiruju, nadajući se blagonaklonjenijem tretmanu dekadentni pesnik Kolbasko i usnuli publicist Vovec, jedan čuven po svojim dvosmislenim aforizmima. Zamenik glavnog urednika je jedini kojem se ne sviđa ta kleveta koja će uskoro biti ođstampana. Ali on je prisiljen da čuti i da se saglašava. Korupcija? Zastrasivanje? Ne isključujem! I u tom razularenom horu tone većina glasova onih kojima je najvrednija čistota i jasnosta naše književne klime. Ne želim da vam uputim smao reči, poštovani N.R., pa šaljem i odlomak iz te razvratne bljezgarije prema kojoj će, uveren sam, u vama nastati vaš poseban i nepristrasan odnos. Do tog odlomka sam došao slučajno i smatram da sam obavezan da vas upoznam s njim. U tom odlomku se radi o kažnjavanju nekog spadala, koji je, uzgred rečeno, još i homoseksualac! I to bi oni hteli da proguraju na stranice časopisa!

»Crnu vreću sa bradonjom obrijane glave su bacili pred noge Prvog ministra. A kad su skinuli lance, izvukli su iz vreće uhvaćenog i postavili ga na noge. Prvi ministar se skamenio — svojim drskim zelenim očima, iskezišvi krive žute zube, gledala ga je madrantova luda. . .

Koga su Prvom ministru dovukli tupi bezumnici?

Neka se smiri mili ministarčić, lepi ministarčić, mudri ministarčić! Tupi bezumnici su mu dovukli onog koga je trebalo, onog koji je nedavno dolazio starom Čikinit Kaelu, na kojeg su nabacili crnu vreću i gvozdenim lancem povredili njegovo telašće. . . Oh, nasmejaće se danas, zajedno sa uzvišenim madrantom. Prvom ministru! A Prvi ministar će se praviti da je i njemu smešno i prijatno, a ni prstom se neće usuditi da takne luda, zato što Prvi ministar obožava svoju ludu i nikome ne dozvoljava da je povredi.

Da, ludi izrode, ti si u pravu! Prvom ministru će biti posebno smešno i posebno prijatno, kad mu odaš svojeg Feruga ili nitkova koji se skriva iza imena Ferugo.

Luda je podigla jednu nogu i zauzela pozu čaplje. Prvog ministra će jednom ubiti radoznalost, i sve njegove ženice i sva dečica će suzama zaliti grob svog muža i oca. . . Kluk-klak. . . Na koga si nas poslao, ministre! . . . Bolje da si bio glup i tup! Radoznalost je ubila našeg Prvog ministra! I luda je u neutješnom bolu počela naricati i valjati se po podu.

I tada je Prvi ministar naredio da ludu postave na noge i urazume ga udarcem bambusovim štapom. Ne, ne prisiljava Prvog ministra prazna radoznalost da trpi lude ispade, nego želja da iz korena iščupa otrovni korov i smrvi ga, da bolesno seme nikada ne padne na plemenito tlo. A ti, ludo, koji služiš izrodu, iskupićeš svoj greh pred domovinom i madrantom ako nam otkriješ Ferugovo sklonište. A Prvi ministar ti obećava, Prvi ministar ne govori u vetar, da ćeš ostatak svojih dana — a ti nisi baš star — proživeti poštovan, bogat i slavan. Deset najlepših žena biće ti dato za žene, da bi nebeskim pevanjem milovale tvoje uši, golicale tvoje nozdre privlačnim mirisima, zadovoljavale tvoju strast baršunastim telima, ako nam ti otkriješ Feruga. . .

Udarci su pljuštali jedan za drugim. Polijte ga vodom i neka ustane i sa brega pogleda na grad. Gde je? Na kojoj strani je Ferugo? . . .

Obriši lice ludi. Prvi ministre, suze ganuću mu peru oči. . . Suhom belom tkaninom su ludi obrisali lice i, gledajući na grad koji se dole raširio, pružio je ruku u pravcu istoka: tamo je Ferugo! . . . Zatim u pravcu juga. . . Ne, tamo je Ferugo. . . Ne, tamo je Ferugo. . . Ili nije tamo. . . Za-

tim u pravcu juga. . . Ne, tamo je Ferugo! . . . Ili nije tamo? . . . A možda i jeste? . . .

Nesrećnik je izgubio vid? Njegove zelene oči su počele slabo videti? Onda mu ugrijete oči! Posle toga će sigurno moći da vidi gde je Ferugo!

Glavu lude su tako zabacili da bi mu sunce, koje je bilo u zenitu, udaralo pravo u oči, kapke su mu razvukli gore i dole, i usijano svetlo se počelo spuštati sve niže i niže. . . Sve toplije, sve vrelije. . . Evo, već zaklanja nebo i utiče u zenice, i puni lobanju i ističe kroz uši, paleći lice, vrat i ramena. . . I najjednom se ugasio i nastupila je tama. Tama je bila i kad su ludi osvestili: Oblizao je suhe usne. . . Tama, gusta tama, Prvi ministre! Kako se u tako mrklom mraku može naći Ferugo? . . . I luda je pokušala da se nasmeši.

Prvi ministar je dao znak dvorskom dželatlu Bastiu. . . A možda luda napreže svoj sluh da bi u šumu grada prepoznao bat Ferugovih koraka ili njegov glas koji širi pseća dela? . . .

Nećija ruka se spustila na ludino rame, i on je prepoznao poznati grubi dlan dželata Bastia.

Ludo-ludice! To sam ja, Bastio, tvoj stari prijatelj. Zašto te je obuzeo nekakav Ferugo? Ne želim da ti naneseš bol, ali ne mogu da ne poslušam Prvog ministra. . . Ludo-ludice! Želeo bih da sve bude dobro. Želim da uveče brbljam s tobom i slušam tvoje smešne priče, posle kojih dželatlu Bastiu biva lakše. . . Ludo-ludice! Još nije kasno! Neka se Prvi ministar zadavi tim Ferugom. Zar ne čuješ šta ti govori tvoj stari prijatelj Bastio? . . . Ludo-ludice! On nareduje. . . Šta te košta? . . . Oprosti mi, ludo. . . I dvorski dželat Bastio otkada je ludi oba uha.

Prvi ministar je strpljivo čekao dok su osveščivali ludu. Dvorski dželat Bastio, naslonivši se na sekuru, je plakao.

Luda je dopuzao do Bastia i ledima se naslonio na njegove noge da bi mogao sedeti. . . Od toga bi i počeo, Prvi ministre, a ne od nekih ružnih obećanja. . . Složićemo se mi, Prvi ministre, naći ćemo mi zajednički jezik pre nego što narediš da mi se iščupa moj. Sama sudbina će ti mojim ustima reći ko je Ferugo. . . Jedino što sam jako žedan. . .

Prvi ministar je klimnuo glavom i ludi su doneli čašu hladne vode.

Neka ludi donesu tanku slamku, hteo bi prvo da se poigra.

Luda je nagnuo svoje lice nad čašu i krv je počela kapati u nju i kapala je sve dok čaša nije bila puna do ruba. Tada je luda uzeo jedan kraj slamke u usta, a drugi je spustio u čašu. . . I uzburkao je, i zapenio je krvavu smešu ostacima svog daha, i počeo je naduvavati velike mutno-krvave mehure, i oni su zaplovili nad gradom kroz od jare nepokretno prostranstvo. Luda se smešio svojoj zamisli. . . Zar se Prvom ministru ne sviđa ludina omiljena zabava? Vidi li on kuda lete moji mehuri? Oni lete nebom i tamo gde se poslednji spusti treba tražiti Feruga. . . Zar nije vesela igra? A mutno-krvavi mehuri su plovili-plovili nepokretnim vazduhom i spuštali se na krovove kuća i koliba, na gradski trg, na ponor Sloboda. I deca su iz sve snage duvala na njih na dopuštajući im da se spuste na zemlju, a stariji su se uplašeno molili videći u tome gadno predskazanje. I dotakavši nekako zemlju ili neki krov oni su se raspadali ostavljajući samo vlažan crven prsten. . . A poslednji od njih se lagano spustio na madrantov dvorac. I tada se luda zakikotao. . . To je moja igra, Prvi ministre! Najzad, u dvorac! Madrantu! A on će ti reći ko je Ferugo! . . .

I Prvi ministar je shvatio da je luda odmuka i bola izgubio razum, i da u njemu više ničeg nema. Dao je znak dželatlu Bastiu da ubije ludu. A dželat Bastio je to učinio.

I na svetu više nije bilo njegovog najboljeg prijatelja lude-ludice. Prestao je da postoji na ovom svetu da bi zatim ponovo nestao (kada) u drugom obliku (kakvom?) i sludivao ljude, ili iz vode iskakao kao nasmejani delfin, ili kao sova strašno hukćući noću, svojom tajnom plašio sve. . .

Poštovani i dragi N. R.!

Molim Vas da moje iskreno pismo, koje je diktirao bol srca, ne smatrate za podlu anonimnu prijavu, protiv čega se čitavog svog života odlučno borim. Ne potpisujem pismo da se ne bi stekao utisak da se obračunavam sa onima koji nisu moji istomišljenici, a i plašim se progona i književnog ostrakizma.

S ljubavlju i poštovanjem

Čitalac.

XIV

Aleko Nikitić sedi u svom kabinetu zavaljen u naslon fotelje. . . S-s-s. . . Pred njim su teški zadaci. N. R. ne baca reči u vetar. . . Neće on zaboraviti šta je onda govorio o podvigu i neće sjašiti s leđa Aleka Nikitića sve dok u časopisu ne ugleda odgovarajući materijal. Tu se nikakvim isećcima ništa ne može učiniti. . . S-s-s. . . Uzgred, od Kolbaska treba da dobije razobličavajuće stihove povodom glasova o letećem tanjiru. . . I onaj australijski Bedejker dolazi. . . Baš u nezgodan čas. . . Aleko Nikitić se nadao da će dolazak gostiju iz Kanbere otkazati ili bar odložiti. Ali ne, Telegram dobijen jutros nije davao nikakvu nadu. . . S-s-s. . . Aleko Nikitić automatski pročita telegram koji je ležao pred njim na stolu:

»Gospodin Bedejker sa delegacijom dolazi u Muhoslavsk na proslavu godišnjice pobratimstva Muhoslavska i Kanbere dvadesetog ovog meseca. Obezbedite odgovarajući nivo.«

N. R. je tim povodom već telefonirao. On je, takode, u kursu. . . S-s-s. . . Aleko Nikitić se naginje nad sto i piše osnove buduće naredbe.

»1. Doček na aerodromu. — Odg. A. N.

2. Smeštaj u hotel. — Odg. I. G.

3. Poseta hemkombinatu. — Odg. A. N.

4. Konferencija za štampu u redakciji. — Odg. A. N. i I. G.

5. Prijem (banket u redakciji. — Odg. A. N., I. G. i Svišč.

(utanačiti meni s Raps. Murg.)»

Problem je i koga pozvati na prijem. Ko će nastupiti i šta će govoriti, još kakav problem! Ne daj bože da neko nešto lupi! Bedejker, iako je levo orijentisan, ipak je Australijanac. . . S-s-s. . . Osnovne teme razgovora: mir, prijateljstvo, čovekova okolina. . .

Misli Aleka Nikitića prekida kucanje na vrata. Svoje beleške sklapanja u sto i dozvoljava posetiocu da uđe.

Kolbasko izgleda bled i iznuren. Pozdravlja se, otvara svoju tašnu i na sto spušta list s otkucanim stihovima.

— Evo, — kaže, — ono što ste tražili.

— Kolbasko, sedite, — poziva ga Aleko Nikitić. — Šta vam je? Nešto se desilo?

Kolbasko se mršti. Uzdiše.

— Katastrofa, Aleko Nikitiću. Porodična katastrofa. . .

— Ne razumen.

— Katastrofa. Ljudmilka je otišla majci. Odjurila je. Galop.

— Razlozi?

— Ne znam. Dao sam joj rukopis da pročita — ona je ujutro otišla.

Aleko Nikitić zabrinuto:

— Sigurni ste da je zbog rukopisa?

— Da, sigurno, — odgovara Kolbasko. — Pre toga je sve bilo normalno.

Kolbasko uzdiše.

— Govorili ste s njom? — pita Aleko Nikitić.

— Telefonom.

— I?

— Ja sam se, kaže, probudila iz strašnog sna. . . Ja sam, kaže, živela u zatvoru, nisam znala šta je to ljubav. Znače, Aleko Nikitiću, ona je vrlo povodljiva. Kad sam je zavodio dao sam joj da pročita »Čiča Tominu kolibu«. . . To je na nju ostavilo snažan utisak, i ona se udala za mene. . . Zatim smo divno živeli, i ona ništa osim mojih stihova nije čitala. . . Nije trebalo da joj dajem rukopis. . .

Kolbasko teško uzdiše.

— Savladajte se, Kolbasko, — smiruje ga Aleko Nikitić. — Verujte mi, vreme je najbolji lekar. . . Razmisliće, shvatiće. . .

— Pošteno da kažem, — Kolbasko prelazi na poverljiv ton, — plašim se da će dotle početi da čita i uvideće da postoje bolji od mene. . .

— Ne kuditte sebe, Kolbasko, — Aleko Nikitić mu se približava i očinski ga tapše po ramenu. — Vi ste talentovan pesnik, izvoran. . . A Puškin se rađa jednom u milenijumu. . . Da vidimo šta ste napisali. . .

Uzima list i naglas čita:

Stihovi napisani povodom glasina o letećem tanjiru 24. jula
Besmislice pričaju, kao u času noćnom na tanjiru nam doneli dar. . .
To sam se samo posvadao s ženom — i kroz prozor bacio tanjira
par.

— Onda? — interesuje se Kolbasko.

— Mislim da nije loše, — analizirajući u sebi napisano govori Aleko Nikitić — Postoji slika, igra duha. . .

— I meni se čini, — živne Kolbasko.

— Samo, evo šta mislim, — Aleko Nikitić seda u fotelju. — Mislim da u vašoj situaciji ne bi trebalo izlagati porodicu. . . Zašto bi svi morali zhati da je kod vas konflikt? A?

— O tome nisam ni mislio, — mrmlja Kolbasko i crveni.

— Drug Frojd je uradio, — smeši se Aleko Nikitić. — Hajde, zame-nimo. — Neka se neko drugi posvada sa ženom, a ne vi. . . Potražite nešto interesantno. . .

Kolbasko napregnuto traži i ubrzo nalazi.

— Evo! — viče. — To se Agaton posvadao s ženom! . . . Agaton! Raz-umete? I apstraktno i u narodnom duhu.

— Potpuno druga stvar! — raduje se Aleko Nikitić. — U ovoj varijanti stihove ćemo staviti na korice, s karikaturom! — Uzima slušalicu. — Teodor? . . . Dodite k meni! . . .

Za minut u kabinet ulazi Teodor Damenliben.

— P-p-pozdrav, Nikitiću, zdravo, Kolbasko, gorim da čujem? Takve sam crteže napravio krik! Pozdrav Kolbasko s Ljudmilkom si se dohvatio? Slušaj ti moju Neli znaš ona je mudra žena onda slušajte Nikitiću kako vam se sviđa Bolivija? Psić svuda prlja Pečka je napisao sastav za pet vaša Glorija je Delija. . .

— Pričekajte, Teodore, predahnite, — prekida ga Aleko Nikitić. — Kolbasko je doneo dobre stihove. Samo još karikatura pa na korice bro-ja. . .

Damenliben čita stihove i savija se od smeha. Ponovo čita i kikoće se.

— B-b-blesak! — viče. — B-b-blesak! . . . Nacrtaću Agatona na prozoru, a na nebu tanjir na kojem piše »Restoran«! B-b-blesak!

— Samo, Teodore, molim vas da Agaton liči na Agatona, a ne na vašeg tasta, — opominje ga Aleko Nikitić.

— Slušajte, Nikitiću! — trgne se Teodor. — Kod nas na Frontu su bili jednaki i moj tast i Agaton Kolbasko pomiri se s Ljudmilicom moje Neli je mudra žena slušajte Nikitiću daćete mi stotku? Moram da otkupim kola štene svuda prlja. . .

— Telefonirajte Gloriji, — kaže Aleko Nikitić, — ako ona ima neće vas odbiti.

— B-b-blesak! B-b-blesak! — ponavlja Damenliben, i, uzevši Kolbaskove stihove, izlazi iz kabineta.

Kolbasko neko vreme sedi, iz nekog neobjašnjivog razloga otvara i zatvara tašnu, onda ustaje.

— Pa, Aleko Nikitiću, da idem?

— Hvala, Kolbasko! — Aleko Nikitić steže Kolbasku ruku. — Sre-dite porodicu, a platićemo vam dobro, dva rublja stih. . .

Kolbasko potcrveni.

— Tri, — kaže.

— Poludeli ste, — govori Aleko Nikitić. — U svoje vreme smo Tvardovskom platili dva. . . A vama ćemo, bog s vama, nateći dva i pedeset. . . Zbog hitnosti. . .

(nastaviće se)